

ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ Θεωρίες και μέθοδοι περιφερειακής ανάπτυξης και στρατηγικού προγραμματισμού

Καθηγητής Νίκος Κομνηνός
Τ. Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

1. Το μάθημα

Το μάθημα αφορά στις νεώτερες θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης, περιφερειακού προγραμματισμού, και χωροταξίας που συνδέουν την ανάπτυξη των περιφερειών με την οικονομία της γνώσης. Επικεντρώνεται στις περιφέρειες που βασίζουν την ανάπτυξή τους στη γνώση και καινοτομία, οι οποίες αποτελούν πρότυπο περιφερειακής πολιτικής στην Ευρώπη και ευρύτερα.

Εξετάζει τις θεωρίες, μεθοδολογίες και πρακτικές για την ανάπτυξη, την άσκηση περιφερειακής πολιτικής και το χωροταξικό σχεδιασμό. Μας ενδιαφέρει να εντοπίσουμε τους παράγοντες που διαμορφώνουν περιβάλλον μέσα στο οποίο ευδοκίμουν ατομικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης που βασίζονται στη γνώση.

Θα μας απασχολήσουν ιδιαίτερα οι Ευρωπαϊκές περιφέρειες έντασης γνώσεων και οι προοπτικές ανάπτυξης και στρατηγικού προγραμματισμού με ορίζοντα το 2020. Θα περιγράψουμε αντιπροσωπευτικές περιφέρειες έντασης-γνώσεων και τεχνολογίας, καθώς και τα χαρακτηριστικά ενός νέου ευρωπαϊκού μοντέλου περιφερειακής ανάπτυξης που βασίζεται στη γνώση και την τεχνολογική καινοτομία.

Η χωρική ενότητα αναφοράς περιλαμβάνει μητροπόλεις, μικρές και μεγάλες περιφέρειες στην ΕΕ, παγκόσμιες πόλεις, πόλεις-κράτη.

2. Κύριες θεματικές ενότητες και βιβλιογραφία

1. Το ευρωπαϊκό πλαίσιο ανάπτυξης πόλεων και περιφερειών (Πυλώνας 1)

1. Εισαγωγή
 - Τι είναι περιφέρεια/ες: διοικητικές-λειτουργικές-προγραμματικές, περιγραφή, δείκτες, μοντέλα. Η περιφέρεια ως γεωγραφικό όριο μεταβλητών.
 - Βασικές έννοιες: (1) Περιφερειακή ανάπτυξη, (2) στρατηγικός προγραμματισμός, (3) προγραμματισμός καινοτομίας, (4) χωροταξία, χρήσεις γης και υποδομές
2. Πώς αλλάζουν οι περιφέρειες της Ευρώπης σήμερα: Τυπολογία ευρωπαϊκών περιφερειών.
3. Γενικά μοντέλα περιφερειακής ανάπτυξης. Ενδογενής / εξωγενής ανάπτυξη. Ανάπτυξη εκ των κάτω -αναδυόμενη ανάπτυξη. Ανάπτυξη εκ των άνω - κρατική διεύθυνση.
4. Νέες κατευθύνσεις Ευρωπαϊκής ανάπτυξης 2010-2020: Smart growth - Innovation Union - Smart specialisation.

Βιβλιογραφία:

- 1.1. ΕΕ (2008) Growing Regions, Growing Europe: Fifth progress report on economic and social cohesion, COM(2008) 371 final
- 1.2. ΕΕ (2011) Ευρώπη 2020: Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη
- 1.3. ΕΕ (2011) Digital Agenda: πρωτοβουλία στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020
- 1.4. ΕΕ (2011) Ένωση Καινοτομίας: πρωτοβουλία στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020

2. Μαθησιακές περιφέρειες: Το νέο μοντέλο ανάπτυξης πόλεων και περιφερειών (Πυλώνας 2)

1. Σημαντικότερες θεωρίες περιφερειακής ανάπτυξης μετά το 1980.
 - Θεωρία της ρύθμισης, φορντισμός - μεταφορντισμός, μακρά κύματα ανάπτυξης
 - Θεωρία νέας ανάπτυξης: Οικονομία της γνώσης και αυξανόμενες αποδόσεις
2. Ο πυρήνας της ανάπτυξης: Συστήματα καινοτομίας, πλατφόρμες και πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, τριπλή και τετραπλή έλικα
3. Μαθησιακές περιφέρειες - τυπολογία: Ευέλικτες βιομηχανικές συνοικίες, Cluster καινοτομίας, Περιφερειακά συστήματα καινοτομίας, Πόλοι καινοτομίας, Living Labs
4. Περιφέρειες αριστείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Βιβλιογραφία:

- 2.1. Κομνηνός Ν. (2004) 'Περιφέρειες αριστείας στην Ευρώπη: Το νέο πρότυπο περιφερειακής ιεραρχίας και ανάπτυξης', στο Καυκαλάς Γ. (επιμ.) *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης*, Αθήνα, εκδόσεις Κριτική, σσ. 73-106.
- 2.2. Cortright, J. (2001) "New growth theory, technology and learning", *Reviews of Economic Development Literature and Practice*, No 4, US Economic Development Administration.
- 2.3. Morgan, K. (2007) "The Learning Region: Institutions, Innovation and Regional Renewal", *Regional Studies*, Vo. 41: 1, pp.147 —159.
- 2.4. Hart, D.A. (2000) "Innovation clusters: Key concepts", Department of Land Management and Development, and School of Planning Studies, The University of Reading, United Kingdom.

3. Στρατηγικός προγραμματισμός: Έννοιες και μέθοδοι (Πυλώνας 3)

1. Τι είναι στρατηγικός προγραμματισμός
2. Βασικές μεθοδολογίες: Scoreboards, foresight, SWOT, σχέδια δράσης
3. Foresight και μέθοδοι Delphi
4. Μεθοδολογίες SWOT
5. Μέτρηση περιφερειακών επιδόσεων ανάπτυξης, καινοτομίας, συνοχής: Δείκτες, βασικά στατιστικά δεδομένα, ομογενοποίηση δεικτών

Βιβλιογραφία:

- 3.1. The Enterprise Foundation (1999) *The Effective Strategic Planning*, Foundation for Housing and Community Development
- 3.2. Mintzberg, H. (1999) *The Fall and Rise of Strategic Planning*, BHR
- 3.3. JRC (2011) *Swot Analysis*

- 3.4. JRC (2011) Scenario Building
- 3.5. JRC (2011) Delphi Method
- 3.6. Hollanders, H. (2006) "2006 European Innovation Scoreboard - 2006 European Regional Innovation Scoreboard", Brussels: European Commission, DG Enterprise.

4. Στρατηγικός προγραμματισμός σε περιφέρειες και μητροπόλεις: Πρότυπες λύσεις

1. Προγράμματα αστικής και περιφερειακής ανάπτυξης στην ΕΕ
2. Σχεδιασμός μητροπολιτικής ανάπτυξης στην ΕΕ
3. Περιφερειακές Στρατηγικές Καινοτομίας στην ΕΕ

Βιβλιογραφία:

- 4.1. City of Stockholm (2009). Vision 2030. A World Class Stockholm. Στο <http://international.stockholm.se/Future-Stockholm/>
- 4.2. Helsinki Region (2010) Greater Helsinki Vision 2050
- 4.3. Helsinki Regional Innovation Strategy
- 4.4. Uusimaa Regional Council (2004) UTU 35: Uusimaa 2035 Scenario Project, Uusimaa Regional Council and Edita Publishing Oy
- 4.5. IDA (2007). Innovation. Integration. Internationalisation - Singapore: An intelligent nation, a global city, powered by infocomm. Στο http://www.ida.gov.sg/doc/About%20us/About_Us_Level2/20071005103551/01_iN2015_Main_Report.pdf

5. Στρατηγικός προγραμματισμός και ανάπτυξη των ελληνικών περιφερειών

1. Περιφερειακός προγραμματισμός στην Ελλάδα: Περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα - Case study: ένα παράδειγμα περιφερειακού προγράμματος
2. Προγραμματισμός Καινοτομίας: Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας - Case study: ένα παράδειγμα σχεδίου RIS
3. Χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα: Εθνικό, τομεακά, περιφερειακά χωροταξικά σχέδια - Case study: ένα παράδειγμα χωροταξικού σχεδίου

Βιβλιογραφία:

- 5.1. ΕΣΠΑ Μακεδονίας - Θράκης 2007-2013.
- 5.2. Χωροταξικό Σχέδιο Κ. Μακεδονίας
- 5.3. Κομνηνός Ν. (1998), Καινοτόμος Περιφέρεια, Αθήνα Gutenberg

3. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση περιλαμβάνει δύο συνιστώσες:

(1) Γραπτές εξετάσεις πάνω στη θεματολογία των 6 ενοτήτων του μαθήματος, βάσει της βιβλιογραφίας και των σημειώσεων: 70% του βαθμού

(2) Παρουσία στο μάθημα ή εναλλακτικά εκπόνηση εργασίας βιβλιογραφικού χαρακτήρα (4000-5000 λέξεις) πάνω στη βιβλιογραφία του μαθήματος: 30% του βαθμού. Οι εργασίες είναι ατομικές.